

Etkinlik 1 - Terasın Çiçekleri

Aşağıdaki hikâyeyi okuyup ilgili soruları cevaplandırınız.

Bir terasta olmazsa olmaz elbette bahçe çiçekleridir. Mis gibi kokan bir terastan kim hoşlanmaz ki? Siz de tam bir çiçek ve bitki sever biri olarak, rengarenk çiçeklerle bezenmiş bir teras hayal edin. Dilerseniz hayal ederken gözlerinizi kapatabilirsiniz.

Pembe, kırmızı, beyaz, altın sarısı, ateş kırmızısı ve portakal renginin bütün tonlarında açmış türlü çiçekler... Renk renk hoş kokulu karanfiller, yemyeşil balkon bitkileri, kokusunu içinize çektiğiniz anda yatıştırıcı ve sakinleştirici etkisini hissettiğiniz lavantalar... Teras denilince akla ilk gelenlerden. Etrafı renk cümbüşüne çeviren ortancalar, öbek öbek tomurcuklarıyla bakmaya doyamadığınız, baktıkça sizi mutlu eden sardunyalar, açelyalar, orkideler... Çeşit çeşit çiçeklerle ne hoş, ne sevimli bir teras!

Terasta dolaşırken bir şey fark ediyorsunuz. Terastaki çiçekler birbirinden çok farklı özelliklere sahip. Bazıları rahat gelişirken, bazıları için daha fazla ilgi ve emek gerekebiliyor. Kimi toprak cinsi ayırt etmeden, sadece su ve güneş ile kolayca yetişirken, kimisi çok hassas olup özel ilgi istiyor. Acaba Sebahat Hanım onca farklı özelliği olan bu çiçeklerin hepsine birden nasıl bakabiliyor?

Siz böyle düşünürken birden terasın sahibi Sebahat Hanım sanki zihninizi okur gibi yanınıza gelip konuşmaya başlıyor: "Hepsi o kadar güzel o kadar özel ki. Bazıları ne kadar emek isterse istesin, ben hiç gocunmam. İlgile, hassasiyetle hepsine zamanımı, enerjimi seve seve veririm. Zaman zaman yardıma ihtiyaç duyduğumda şu köşedeki çiçekçiye giderim. Soracaklarımı sorarım, öğrenirim. O bu işin uzmanı sayılır. Sonra hemen onun dediklerini uygulayım. İşte böyle çeşit çeşit çiçeklerim olur ve hep çoğalırlar."

1. 'Kaynaştırma/Bütünleştirme' kavramları bu hikâyenin neresinde yer almaktadır?
2. Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim ile Sebahat Hanım'ın terasını ve çiçeklerini nasıl ilişkilendirebiliriz?
3. Bu hikâyede yer alan simgeler nelerdir ve bu simgeler eğitim-öğretim süreçleri ile ilgili neleri veya kimleri temsil etmektedir?

Not: Her sınıf birbirinden farklı bireylerle doludur. Tıpkı Sebahat Hanım'ın terasındaki her bir çiçeğin ayrı bir özen istediği gibi, bu bireylerin de ayrı gereksinimleri söz konusudur. Kiminin yetenekleri, kiminin kültürleri, kiminin endişeleri, kiminin önceki yaşantıları, kiminin de yeterlilik gösterdiği alanlar farklıdır. İyi bir öğretmen hiçbir öğrencinin bir diğeriyle aynı olmadığını ve her öğrencinin farklı öğrenme ihtiyaçları olduğunu bilir. Dolayısıyla öğrencilerinin tamamının ihtiyaçlarını karşılayabilmek için daha fazla emek vermesi gerekir. Bu yolda, Kaynaştırma/Bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları biz eğitimcilere yol gösterici olacaktır. Buradan hareketle, bu modülde farklı gereksinimlere, özelliklere, yetersizliklere veya özel yeteneklere sahip öğrencilerin eğitiminde kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarının nasıl yürütülebileceği konusuna odaklanmaktadır.

4. Etrafımızdan veya doğadan başka hangi varlıkları Kaynaştırma/Bütünleştirme yoluyla eğitimi simgelemek için kullanabiliriz?

Ek-1. Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Nedir?

Aşağıdaki soruları mevcut dűřünceleriniz işiğında cevaplayınız.

1. Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitimin temel amacı nedir?

.....

.....

.....

.....

.....

2. Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim neleri kapsar?
(Uygulamalar ve eğitimin paydaşları bakımından)

.....

.....

.....

.....

.....

3. Kaynařtırma/Bütünleřtirme Yoluyla Eđitimin hangi grup ođrencilerle ilgili olduđunu dűřünüyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

4. Neden Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim bağlamındaki bir eğitime katıldınız?
Bu eđitimin hangi ađıardan önemli olduđunu dűřünüyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

Tanım: Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedede diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak akranlarıyla birlikte tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitimidir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

Etkinlik 3 – Bulut Çocuk

Aşağıda erişim bilgisi verilen "BULUT ÇOCUK" adlı belgeseli izleyiniz.

<https://www.youtube.com/watch?v=jGao3aSuNBM>

"Sanki kafamın üstünde kocaman bir bulut var gibi..."

11 yaşındaki "disleksi" olan Çınar Aslım'ın azim dolu mücadelesi ve başarılı yaşam öyküsünün ele alındığı Bulut Çocuk belgeselinde; Çınar'ın eğitim hayatında karşılaştığı güçlüklerle, sosyal yaşamındaki zorluklara, disleksinin teşhisine, ailenin Çınar'a olan yaklaşımına, müdahale sürecine ve müdahalenin ardından yaşamındaki değişikliklere yer veriliyor.

Disleksi, normal ve normalüstü zekâya sahip bireylerde karşılaşılan, doğuştan gelen bir öğrenme farklılığıdır. Ülkemizdeki son verilere göre her 5 çocuktan birine disleksi tanısı konmaktadır. Disleksinin herhangi bir ilaç tedavisi yoktur. Ancak erken teşhis ve özel eğitimle disleksi olan bireyler her alanda başarılı olabilir. Yazan ve Yöneten: Touacha Her

Aldığı Ödüller: En İyi Film Anlatımı - Qhia Dab Neeg Film Festivali 2017; Fuarın En İyisi - Media & Design Show 2017 Ai – Chicago; En İyi Genel Film - Frozen Film Festival 2018

Film tam bir kırılma noktasına kadar zorbalığa uğrayan ve hayatını sonlandırmaya karar veren işitme yetersizliği olan bir kızın hikayesidir. Okulda yarı zamanlı çalışan bir öğrenci onu görür ve onun hayatını kurtarmak için bir adım atar.

Bu film özel bir hikâyeye değinmektedir. Filmde zorbalığın etkileri ve farklılıklarımızı nasıl kucaklamamız gerektiğinin önemi vurgulanmaktadır, çünkü renkli bir dünya güzel bir dünyadır

TRT Belgesel.

Filmi izledikten sonra aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1. Belgelele ilişkin duygu ve düşünceleriniz nelerdir?
2. Bu hikâyenin ülkemizdeki okullarda geçiyor olmasının nasıl bir önemi var?
3. Akran tutumu sizce bu hikâyenin neresinde yer almaktadır?
4. Hikâyede yer verilen öğretmen tutumları arasında nasıl bir farklar görmektesiniz?
5. Belgeselde disleksi olan bireyin eğitim sürecine tekrar etkili bir şekilde katılmasında ve hayatta aktif bir birey olarak yer almaya başlamasında hangi faktörler etkili olmuş olabilir?
6. Bu hikâyenin görev yaptığınız okulda gerçekleşiyor olması durumunda bir öğretmen/eğitimci olarak ne düşünür, ne yapardınız?

EK-1: Neden öğrenemiyorum etkinlik kâğıdı

Grup Numarası/Adı:

Katılımcılar:

Akıcı okuma probleminin nedenleri neler olabilir?

-
-
-
-
-
-
-

Ritmik sayma probleminin nedenleri neler olabilir?

-
-
-
-
-
-
-

Yazma problemlerinin (harflerin şekillerinin bozuk olması, iç içe geçmesi vb.) nedenleri neler olabilir?

-
-
-
-
-
-

Okuduğunu anlama probleminin nedenleri neler olabilir?

-
-
-
-
-
-

Akademik problemlerin nedenleri konusunda grup olarak hem fikir olduğunuz öğrenciden kaynaklı en önemli 3 nedeni listeleyiniz.

-
-

Akademik problemlerin nedenleri konusunda grup olarak hem fikir olduğunuz çevreden kaynaklı en önemli 3 nedeni listeleyiniz.

-
-
-

EK-2.2: Özel öğrenme güçlüğü ile ilgili temel kavramlar bilgi notu

Özel gereksinimleri olan öğrencilere akademik alanlarda yaşadıkları problemlerden dolayı rehberlik ve araştırma merkezleri tarafından özel eğitim gereksinimi ile ilgili tanı verilmektedir. Dolayısıyla özel gereksinimli olan öğrenciler yaşadıkları öğrenme güçlüklerinden dolayı özel eğitim gereksinimi olan öğrenci olarak tanı almaktadır. Fakat öğrencilerin yaşadıkları öğrenme güçlüklerinin temel nedenleri farklılaşmaktadır. Yani her öğrencinin öğrenme güçlüğünü tetikleyen unsur farklıdır. Örneğin, bir öğrenci yaşadığı görme yetersizliği nedeniyle öğrenme sürecinde güçlük yaşamaktayken bir başka öğrenci zihin yetersizliğine dayalı olarak öğrenme güçlüğü yaşamaktadır. Bir öğrencide herhangi bir zihin, işitme ve görme yetersizliği, fiziksel yetersizlik ve duygu davranış bozukluğu gibi farklı yetersizlik durumlarından kaynaklı olmayan öğrenme güçlüklerine *özel öğrenme güçlüğü* (psikoloji ve sağlık bilimleri alanlarında özgül öğrenme güçlüğü ya da özgül öğrenme bozukluğu gibi terimler de kullanılmaktadır) denilmektedir. Özel öğrenme güçlüğü (ÖÖG) olan öğrencilerin hepsi kaynaştırma uygulamaları kapsamında genel eğitim sınıflarında eğitimlerine devam etmekte olup ÖÖG özel eğitim alanında *sık rastlanılan* özel gereksinim alanı olarak yer almaktadır. Dolayısıyla ÖÖG ile sınıflarımızda sıklıkla karşılaşılmaktadır. Fakat bir öğrencide ÖÖG olması demek o öğrencinin öğrenmeyeceği anlamına gelmemektedir. Öğretmenlerin ÖÖG olan öğrencilerin özelliklerini bilip bu öğrencileri çok iyi tanıması gerekmektedir. Bu öğrenciler öğrenme süreçleri ile ilgili yapılacak uyarlamalarla tipik gelişim gösteren akranlarıyla benzer düzeyde öğrenebilmektedir.

İşitme yetersizliği, görme yetersizliği ve zihin yetersizliği gibi birçok yetersizlik (engel) durumu yüzyıllardır var olan ve bilinen durumlardır. Bu gibi yetersizlik alanlarının tarihsel geçmişinden dolayı özel eğitim alanının yanı sıra tıp ve psikoloji gibi birçok disiplin alanı uzun yıllardır bu yetersizlikler üzerine çalışmaktadır. ÖÖG ise tüm bu yetersizliklerle kıyaslandığında çok daha *yeni bir özel eğitim kategorisidir*. ÖÖG terimi ilk kez 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) bir psikolog ve eğitimci olan Samuel Kirk tarafından kullanılmaya başlanmıştır ve ilk kez resmi bir özel eğitim kategorisi olarak 1975 yılında ABD'de Engelli Bireylerin Eğitimi Yasasına (Individuals with Disabilities Education Act – IDEA) dâhil edilmiştir. Diğer özel eğitim kategorileriyle kıyaslandığından nispeten oldukça yeni bir kategori olmasına rağmen ABD'de özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler içinde en geniş kategoriyi oluşturmaktadır. ABD'de ÖÖG olan öğrencilerin oranı tüm özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler arasında yaklaşık %40'tır. Gelişmiş birçok ülke için aynı durum söz konusudur.

Genel olarak ÖÖG olan öğrencilerin zekâ işlevlerinin *normal veya normalüstü* olduğu fakat ciddi akademik güçlük yaşadıkları vurgulanmaktadır. Akademik güçlük olarak ise üç temel akademik alanda güçlükler yaşadıkları belirtilmektedir: okuma, yazma ve matematik. Okuma alanında yaşanan güçlükler disleksi, yazma alanında yaşanan güçlükler disgrafi ve matematik alanında yaşanan güçlükler diskalkuli adı verilmektedir. ÖÖG olan öğrencilerde akademik güçlüklerin yanı sıra temel ve ince motor becerilerinde koordinasyonu ve hareketi etkileyen güçlük veya hareket organizasyon bozukluğu olarak adlandırılan dispraksi görülmektedir.

ÖÖG olan öğrenciler sadece *bir akademik alanda* güçlük yaşamının yanı sıra *birden farklı akademik alanda* da aynı anda güçlük yaşayabilmektedir. Yani bir öğrenci sadece okuma becerilerinde ciddi güçlük yaşarken yazma ve matematikle ilgili herhangi bir güçlük yaşamayabilmektedir. Bir başka öğrenci ise hem okuma becerilerinde güçlük yaşarken hem matematik ve/veya yazma becerilerinde güçlükler yaşayabilmektedir. Farklı akademik alanlarda yaşanabilecek güçlüklerden dolayı ÖÖG olan öğrenciler ileri seviyede heterojen bir grup olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca ÖÖG olan öğrencilerde diğer bazı yetersizlik durumlarında olduğu gibi fiziksel herhangi bir belirgin farklılık olmadığı için ve zekâ anlamında da herhangi bir problem olmadığından dolayı ÖÖG *gizli veya gözle görülmeyen bir özel gereksinim* olarak ifade edilmektedir. Bu durum ebeveynlerin ve öğretmenlerin yaşanan güçlükleri anlamlandırmalarını ve kabul etmelerini güçleştirmektedir. Bu nedenle, ÖÖG olan öğrenciler "başarısız", "tembel" veya "acayip" olarak görülmektedir.

ÖÖG Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2006 yılında çıkarılmış olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde "*Dili yazılı ya da sözlü anlamak ve kullanabilmek için gerekli olan bilgi alma süreçlerinin birinde veya birkaçında ortaya çıkan ve dinleme, konuşma, okuma, yazma, heceleme, dikkat yoğunlaştırma ya da matematiksel işlemleri yapma güçlüğü*" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım MEB'in mevzuattaki en güncel tanımdır.

Amerikan Psikiyatri Birliği'nin Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'na (DSM - Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) göre ÖÖG "*bozukluğun davranış belirtileri ile bağlantılı olan bilişsel düzeyde anormalliklerin temelini oluşturan biyolojik kökene sahip bir nörogelişimsel bozukluk*" olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca ABD'nin Engellilerin Eğitimi Yasası'nda ÖÖG, *sözlü ya da yazılı dili anlama veya kullanmayla ilgili olarak bir ya da daha fazla temel psikolojik süreçte ortaya çıkan, dinleme, düşünme, konuşma, okuma, yazma, heceleme ya da matematiksel hesaplamaları yapmada yetersiz*

beceriler olarak kendini gösteren ve algısal yetersizlikler, beyin zedelenmesi, minimal beyin disfonksiyonu, disleksi ve gelişimsel afazi (konuşamama) gibi durumları da içeren bir güçlük olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım kapsamında ÖÖG'nin esas olarak görsel, işitsel ya da devinimsel yetersizliklerden; zihinsel yetersizlikten; duygusal bozukluklardan ya da çevresel, kültürel veya ekonomik yoksunluklardan kaynaklanan öğrenme problemlerini *kapsamadığı* vurgulanmaktadır.

ÖÖG, sözlü veya yazılı dili anlama ya da kullanma, matematiksel işlemleri yapma, hareketleri koordine etme ya da dikkati yöneltme becerilerini olumsuz etkileyen bir yetersizlik olarak açıklanmaktadır. *Sözlü dili anlama ve kullanma* kapsamında ÖÖG olan öğrenciler sözel olarak kendilerini ifade etmede güçlükler yaşayabilmekte ve konuşma anında doğru sözcüğü bulup kullanmada zorlanabilmektedir. Bu öğrenciler konuşurken şey, ımm gibi ifadeleri çok fazla kullanmakta ve konuşma anında söylemek istedikleri dillerinin ucundaymış ama bir türlü söyleyemiyormuş gibi olmaktadır. Ayrıca bu öğrenciler başkalarıyla iletişime ve etkileşime girdikleri zaman karşı tarafı anlamakta güçlükler yaşayabilmekte ve bu durum öğrencilerin sosyalleşmelerini ve akran ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Sözlü dilin gelişimi açısından çocuklar için 0-3 yaştaki dil gelişimi çok önemlidir. Bu dönemde yaşanan problemler ilkökul döneminde okuma güçlüklerinin yaşanmasına ve dolayısıyla ÖÖG tanısının alınmasına sebep olabilmektedir. Araştırmalar çocukların 3 yaşındaki dil dağarcıklarının ilkökul 3 ve 4. sınıftaki *okuma başarılarını yordayan en önemli değişken* olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla 3 yaşında bir çocuğun kullanabildiği ve anlayabildiği kelime sayısı ilkökuldaki okuma başarısını tahmin eden en önemli özelliklerden biridir. 0-3 yaş aralığında çocukların maruz kaldığı kaliteli dil girdisi, iletişim ve etkileşim fırsatları çocuklarda ilerleyen yıllarda okuma güçlüklerinin oluşma riskini azaltabilecek ve ÖÖG'nin oluşmasını engelleyebilecek veya etkilerinin azalmasını sağlayabilecektir.

Yazılı dili anlama ve kullanma kapsamında ÖÖG olan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (araştırmalarda %60-%90 arası olarak ifade edilmekte) okuma alanında güçlükler yaşamakta ve bu güçlükler temel ilk okuma becerilerini edinmenin yanı sıra okuduğunu anlama gibi üst düzey becerilerde de görülmektedir. Ayrıca ÖÖG olan öğrenciler duygu, düşünce ve fikirlerini yazılı olarak ifade etmekte problem yaşayabilmektedir. Yazılı ifade kapsamında bu öğrenciler şekilsel anlamda güzel yazamama ve/veya yazdığı kelimelerin hatalı olması ya da cümlelerin kısa ve/veya anlamsız olması gibi problemler yaşayabilmektedir.

Matematiksel işlemleri yapmada yaşanan güçlükler sayı algısı, sayı olgusu gibi temel matematik becerilerini edinmede yaşanan problemleri ve ritmik sayma, dört işlem becerisi gibi temel matematiksel işlem becerilerini edinmede yaşanan güçlükleri içermektedir. Matematiksel işlemlerle ilgili güçlükler yaşayan öğrenciler verilen sayılardan hangisinin daha büyük hangisinin daha küçük olduğu, 7+3 ile 6+4'ün aynı sonuca ulaştırdığı ve bir sayı doğrusunda verilen sayının nereye gelmesini gerektiği gibi temel matematiksel işlemlerde güçlükler yaşayabilmektedir.

Hareketleri koordine etme güçlükleri kapsamında el göz koordinasyonunu sağlayamama ve düğme ilikleme veya ayakkabı bağlama gibi becerilerde güçlük yaşama gibi durumlarla karşılaşabilmektedir. Bazı öğrenciler merdivenleri inip çıkmada tutunmadan inememe ya da atılan topu tutamama veya topu hedefe doğru şekilde atamama gibi güçlükler yaşayabilmektedir.

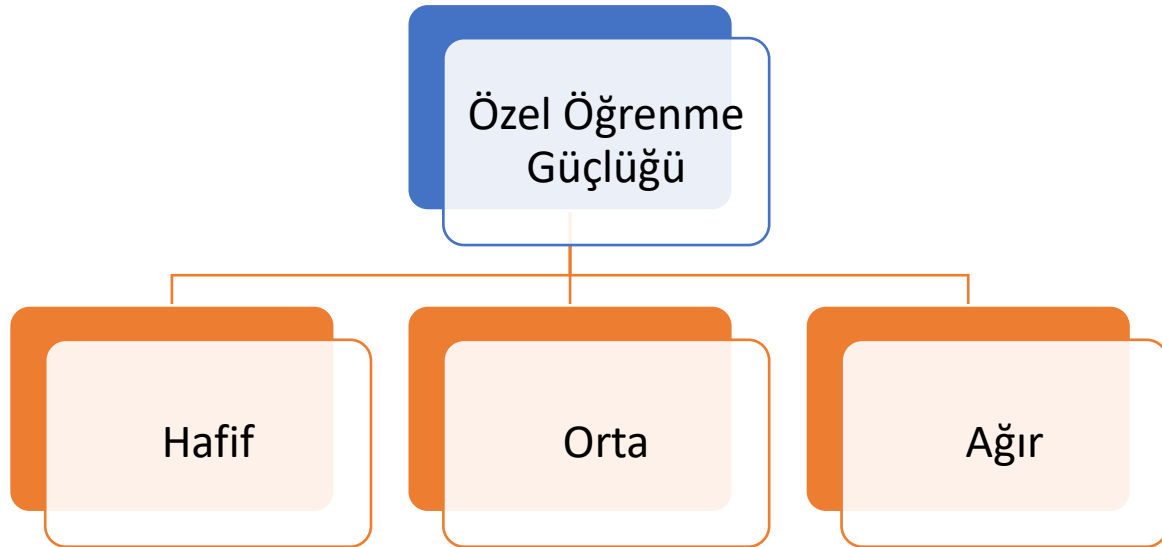
Dikkati yöneltme becerilerinde güçlükler kapsamında dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) kapsamında yaşanan öğrenme güçlükleri ÖÖG kapsamında değerlendirilmektedir. Dolayısıyla DEHB olan öğrencilerde ÖÖG gözlemlenebilmektedir. Bunun yanı sıra ÖÖG olan öğrencilerde DEHB görülebilmekte ve görülme sıklığının yaklaşık %60 civarında olduğu belirtilmektedir. ÖÖG olan öğrenciler bir işe/göreve odaklanmakta ve/veya odağını sürdürmekte güçlükler yaşayabilmektedir. Bir metni okumaya başlayamama ya da okumaya başladığı bir metinde okuduğu her birkaç kelimedenden sonra başka işlerle uğraşma ve sorular sorma gibi davranışlar gözlemlenebilmektedir. Ayrıca ÖÖG olan öğrenciler hiperaktivite kapsamında dürtüsel davranışlar sergileyebilmekte ve sonucunun ne olacağını düşünmeden davranabilmektedir. Örneğin, çocuk evde koltuğun üstünde oynarken kırılabileceğini hiç düşünmeden

birden cam sehpanın üzerine atlayabilmektedir. DEHB nörolojik kaynaklı olabilmekte ve bu öğrencilerin etkili öğrenme süreçlerinin gerçekleşmesi için dikkat geliştirici ilaçlar kullanmaları gerekebilmektedir. İlaç öğrencilerin odaklanmasını sağlayarak öğrenme için hazırbulunuşluklarını artıracaktır fakat ilacın yanı sıra etkili öğretim yöntem ve stratejileri kullanılarak öğrenme süreçleri desteklenmelidir. Bunun yanı sıra dikkat problemleri ÖÖG ile de bağlantılı olabilmektedir. Bir öğrenci öğrenmekte çok zorlandığı için dikkat problemleri sergileyebilmektedir. Örneğin, önünüze hiç bilmediğiniz bir dilde yazılmış bir metin koyulduğunu düşünün ve sizden metni okumanız ve okuduğunu anlama sorularını cevaplamanız talep ediliyor. Metne en fazla 1-2 dakika bakarsınız ve okuyamayınca dikkatiniz bulunduğunuz ortamdaki başka uyarılara kaymaya başlar. Benzer bir durum ÖÖG olan öğrenciler için de geçerlidir. Dolayısıyla bu şekilde dikkat problemi yaşayan öğrencilerin öğrenme süreçleri desteklendiği zaman dikkat problemlerinin azaldığını hatta ortadan tamamen kalktığını gözlemleyebilirsiniz.

ÖÖG çok küçük yaşlarda oluşmaya başlar ya da doğuştan gelen bir durumdur fakat genellikle çocuk okul çağına gelene kadar fark edilmemektedir. ÖÖG zihin yetersizliğinden farklı olarak gelişimin tüm alanlarına yansımamaktadır. Yani zihin yetersizliği olan bir çocuk uyumsuz davranışlar denilen günlük hayatı sürdürmekle ilgili birçok beceride problem yaşamamanın yanı sıra akademik alanların tümünde güçlükler yaşamaktadır. Diğer taraftan ÖÖG akademik anlamda sadece okuma, yazma ve/veya matematik alanlarında kendini göstermekte olup gelişimin tüm alanlarına yansımamaktadır. Dolayısıyla ÖÖG olan çocuk günlük hayatını sürdürmekle ilgili becerilerde problem yaşamadığı için ve ilkokula kadar okuma, yazma ve/veya matematikle ilgili akademik etkinliklere maruz kalmadığından dolayı ilkokula başlayana kadar ÖÖG'nin farkına varılamayabilmektedir.

EK-2.3: Özel öğrenme güçlüğüne ilişkin sınıflandırma ve dereceleri bilgi notu

Özel öğrenme güçlüğü (ÖÖG) özel eğitim kapsamında görülme sıklığına göre yapılan sınıflandırmada sık rastlanılan yetersizlikler sınıfında yer almaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından ÖÖG'ye ilişkin herhangi bir sınıflandırma ve derecelendirme gerçekleştirilmemektedir. Fakat Amerikan Psikiyatri Birliği'nin Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'na (DSM - Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) göre ÖÖG hafif, orta ve ağır olmak üzere üç dereceye ayrılmaktadır.

Hafif düzeyde ÖÖG olan öğrencilerin bir veya iki akademik alana ilişkin bazı zorlukları bulunmaktadır. Ancak bu zorluklar uygun uyarlamalar veya destek hizmetler sunulduğunda öğrencilerin telafi edebileceği veya iyi performans gösterebileceği kadar hafif düzeydedir.

Orta düzeyde ÖÖG olan öğrencilerin bir veya daha fazla akademik alanda "dikkat çekici" zorlukları vardır. Bu nedenle öğrenciler, eğitim öğretim yılı boyunca özel ve aralıksız yoğun öğretime tabi tutulmadan yeterince başarılı olamamaktadır. Günün en azından bir kısmı için, okulda, evde veya işte etkinlikleri doğru ve verimli bir şekilde tamamlamak için bazı uyarlamalar gerekli olabilmektedir.

Ağır düzeyde ÖÖG olan öğrencilerin çeşitli akademik alanları etkileyen becerilerin öğrenilmesinde zorluklar yaşadıkları görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin, tüm eğitim kariyeri boyunca bireyselleştirilmiş ve özel olarak hazırlanmış öğretim olmadan bu becerileri öğrenme olasılıkları düşüktür. Uygun uyarlama ve/veya hizmetler olsa bile, öğrenciler etkinlikleri etkin bir şekilde tamamlayamayabilir. Ayrıca ÖÖG şemsiye teriminin altında üç alt terim/sınıf yer almaktadır: Disleksi, Disgrafi ve Diskalkuli.

Disleksi kelimenin tam anlamıyla 'okuma güçlüğü' anlamına gelmektedir. Bazı kaynaklarda 'kelime körlüğü' olarak da ifade edilmektedir. Disleksi olan öğrenciler genellikle ortalama veya ortalamanın üzerinde zekâya sahiptir, ancak okumanın temel becerileri olan sesbilgisel farkındalık, ses sembol eşleme ve kelime bilgisi başta olmak üzere okumanın her boyutu ile ilgili belirli öğrenme güçlükleri yaşama eğilimindedir. Genel kabul görmüş bilimsel tanım ise şu şekildedir: Zihinsel yetersizlik, nörolojik, duyuşal ve algısal değişiklikler veya başka herhangi bir nedenden kaynaklanmayan, okuduğunu anlama, akıcı okuma ve kod çözme boyutlarında değerlendirilen okuma süreçlerinde işlevsel, spesifik ve kalıcı nöropsikolojik değişikliktir. Disleksi olan öğrenciler ayrıca kısa süreli bellek, sıralama ve bilgiyi işleme hızlarında eşlik eden güçlükler yaşayabilmektedir. Bu beceriler aslında bir genel eğitim sınıfında etkili bir şekilde öğrenmek isteyen herkesin ihtiyaç duyduğu becerilerdir. Aynı zamanda bu beceriler yaşam için anahtar beceriler olarak kabul edilmektedir.

Disleksi olan öğrenciler yaşadıkları güçlüklerle rağmen karmaşık fikirleri anlamakta problem yaşamayabilmektedir. Çoğu zaman bir bilgi öğrenmek ya da bir beceriyi edinmek için daha fazla zamana ihtiyaçları olmaktadır. Ayrıca bilgiyi işlemek için farklı bir yola ihtiyaç duyabilmektedirler. Bu kapsamda bir kitabı okumak yerine sesli kitap olarak dinlemek veya okuma yazılımı kullanarak okumak/inceleme

gibi yollarla daha iyi anlayabilmektedirler. Okuma güçlüklerinin yanı sıra diğer sorunlarla mücadele etmek hayal kırıklığına ve düşük benlik saygısına yol açabilmektedir. Okulla ilgili ödevlerle ya da akademik görevlerle uğraşmanın stresi, disleksi olan öğrencilerin motivasyonlarını kaybetmelerine neden olabilmektedir. Disleksi oldukça sık bir şekilde disgrafi gibi diğer zorluklarla birlikte (komorbid) ortaya çıkmaktadır. Komorbidite tanıyı zorlaştırabilmektedir.

Disleksinin birincil belirtileri şunlardır:

- Okuma becerisini edinme sürecinde harflerin seslerini öğrenmede sorunlar
- Kelime kartlarında ve kelime listelerinde yer alan kelimeleri okumada (kod çözme/çözümleme) zorluk
- Akıcı okuma eksikliği
- Birçok hata yaparak yavaş okuma (düşük doğruluk)
- Kelimeleri seslerine ayırmada zorlanma
- Zayıf görsel yapı/kodlama (ortografik kodlama)

Disleksi olan öğrencilerde görülebilen genel özellikler:

- Disleksi olan bazı öğrenciler okuma ve kelimeleri seslerine ayırmada sorun yaşar. Bazıları ise yazı yazmakta zorlanabilir veya yönleri (sağı solu) karıştırabilir.
- Bazı öğrenciler ilk okuma ve yazma becerilerinde herhangi bir güçlük yaşamıyor olarak görülür. Fakat daha sonra dil bilgisi, okuduğunu anlama ve daha derinlemesine yazma gibi karmaşık dil becerilerinde sorun yaşarlar.
- Disleksi, öğrencilerin kendilerini açık bir şekilde ifade edebilmelerini zorlaştırabilir. Konuşma sırasında düşüncelerini yapılandırma zor olabilir. Söyleyecek doğru kelimeleri bulmakta zorlanabilirler.
- Bazı disleksi olan öğrenciler duyduklarını anlamakta güçlük çeker. Bu, özellikle birisi şaka ve alay etme gibi gerçek olmayan bir dil kullandığında geçerlidir.

Okul Öncesi Dönemde Uyarı İşaretleri

- Alfabenin harflerini tanımakta zorluk
- Harfleri sesleriyle eşleştirmede güçlük (b veya k harf sembollerinin seslerinin ne olduğunu bilmemek gibi)
- Verilen sesleri birleştirip kelime oluşturmada zorluk (m – a – s – a sesleri verildiği zaman birleştirip masa kelimesini oluşturamama)
- Kelimeleri doğru telaffuz etmekte zorluk
- Yeni kelimeler öğrenmekte güçlük
- Aynı yaştaki diğer öğrencilerden daha az kelime dağarcığına sahip olma
- Sayı saymada veya haftanın günlerini ve diğer yaygın kelime dizilerini söylemede sorun yaşama
- Kafiye oluşturmada zorluk

İlkokul veya Ortaokulda Uyarı İşaretleri

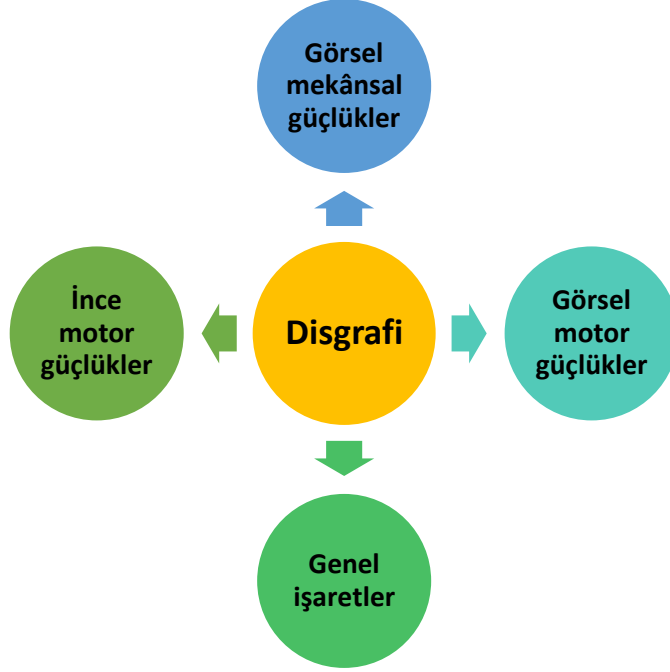
- Okuma ve kelimeleri seslerine ayırmada güçlük
- Yazı yazarken kelimelerde harflerin sırasını karıştırma (cevap yerine pavec yazmak gibi)
- Matematiksel olguları ve sayıları hatırlamakta güçlük
- Kalem tutmakta güçlük
- Dilbilgisi kurallarını uygun bir şekilde kullanmakta zorluk
- Yeni becerileri öğrenmekte zorlanma ve büyük ölçüde ezbere güvenme
- Matematikte problemlerde takılıp kalma
- Tanıdık olmayan sözcükleri seslendirmekte zorlanma
- Bir dizi yönergeyi takip etmekte zorlanma

Lisede Uyarı İşaretleri

- Sesli okumada güçlük
- Beklenen sınıf düzeyinde okuyamama
- Şakaları veya deyimleri anlamakta güçlük
- Zamanı organize etme ve yönetmede zorluk
- Bir hikâyeyi özetlemede güçlük
- Yabancı dil öğrenmekte güçlük

Öğretmenler sınıflarındaki öğrencilerde disleksi ile ilgili uyarı işaretlerini gözlemledikleri zaman okul rehber öğretmeni ve zümre öğretmenleri ile görüşüp gözlemlenen bu işaretlere yönelik neler yapılabileceğini ve bu öğrencilerin nasıl desteklenebileceğini planlar ve uygular. Öğretmen bu planlama ve uygulamalara rağmen olumlu yönde olması gereken seviyede bir değişim gözlemlemez ise okul rehber öğretmeni ile işbirliği içinde öğrenci velisi ile görüşmelidir. Veli onayının alınması ile birlikte özel eğitim değerlendirmesi için süreç başlatılabilir.

Disgrafi, hız ve kalite boyutunda yazılı ifadeyi etkileyen bir ÖÖG türüdür. Disgrafi, genellikle çocuklar yazmayı ilk öğrendiğinde ortaya çıkan nöropsikolojik bir bozukluk olarak ifade edilmektedir. Yazma becerisi, bir dizi hareket içermektedir ve yazma becerisinin önkoşulları, karmaşık bir motor ve bilgi işleme beceri setinden oluşmaktadır. Yazma becerisinin genel ön koşulları genel dinamik koordinasyon (duyusal-motor etkileşime dayalı vücudun segmental veya global hareketleri, belirli bir amaç için tasarlanmış hızlı, dengeli, pürüzsüz bir şekilde hareketleri ayırt etmeyi/bütünleştirmeyi ve otomatikleştirmeyi öğrenme yeteneği), denge, duruş kontrolü ve lateralizasyon (bilişsel ve/veya davranışsal fonksiyonların sağ ya da sol serebral hemisferde bulunması; sağ [ya da sol hemisferin] fonksiyonlarda uzmanlaşmış olması) olarak belirtilmektedir. Genel koşulların yanı sıra yazma becerisine özgü belirli ön koşullar kolların dinamik koordinasyonu, kaba ve ince el-göz koordinasyonu, ince motor beceriler, zaman-mekân oryantasyonu ve organizasyonu, görsel algı ve analizler ve kısa ve uzun süreli bellek olarak listelenmektedir. Bu kapsamda yazma etkinliği için akıldaki kelimelerin fikrini doğru ifade etmek için el ve parmak kaslarını kontrol etmek önemlidir.

Disgrafi ile ilgili belirtiler farklı kategorilere ayrılabilir. Disgrafinin genel işaretleri olarak:

- el yazısı okunaksızlığı
- büyük ve küçük harfleri karıştırma
- harflerde düzensiz boyut, şekil veya eğim
- harfleri ve kelimeleri atlama
- kopyalama, üzerinden gitme veya yazmanın yavaş veya zahmetli olması (otomatik yazmanın gelişmemesi)
- aynı anda düşünme ve yazmada ve fikirleri kağıda hızlı bir şekilde aktarmada zorluklar yaşama
- yazılı fikirler ve konuşma yoluyla sergilenen anlayış arasında fark/boşluk olması
- kendi yazısını okumada sorun yaşama
- yazmaktan kaçınma veya tam cümleler şeklinde yazmak yerine liste biçiminde yazma
- yazarken sık sık silme

Görsel-Mekânsal güçlükler olarak:

- şekilsel ayırım ve harfler arası doğru aralık bırakmakla ilgili güçlükler yaşama
- kelimeler ve harfler arasında düzensiz boşluklar bırakma
- kağıt üzerinde düzensiz/karmakarışık mekânsal planlama yapma (yazarken satırı takip edememe/satır dışına çıkma ve sayfanın kenar boşluklarına taşma)
- kelimeleri sayfada soldan sağa doğru organize etmede sorunlar yaşama
- çizgileri ve şekilleri çizmede veya kopyalamada zorluklar yaşama

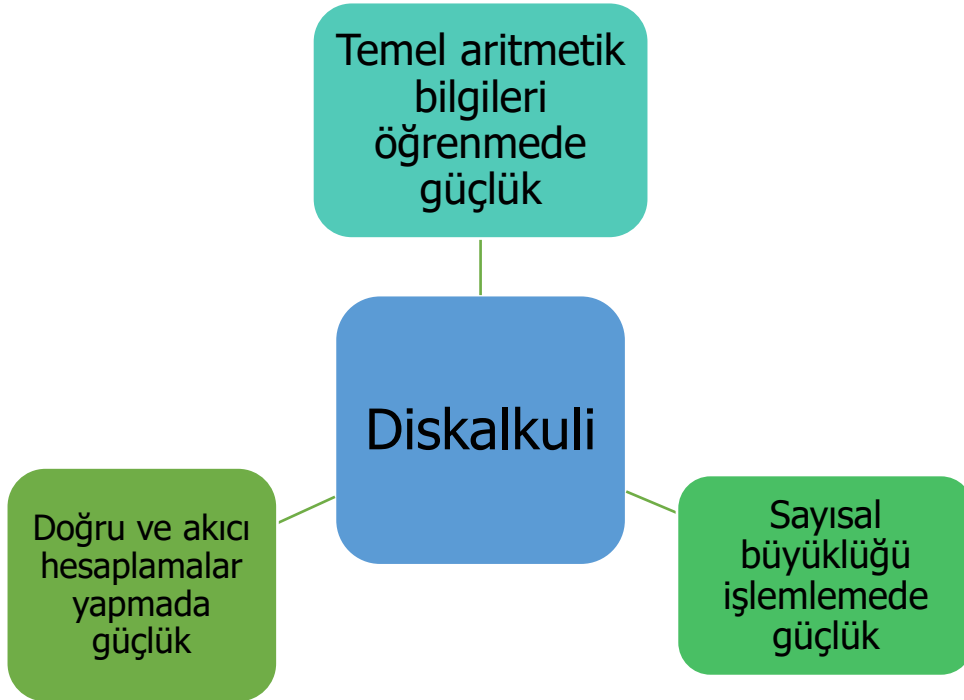
İnce Motor güçlükler olarak:

- bileğin, vücudun veya kağıdın pozisyonun garip olması
- tutuşun/kavramanın olağandışı olması
- elin yorgun veya kasılmış olması
- kalemi doğru şekilde tutmakta zorluk yaşama
- çizgi üzerinden kalemlle geçme, yiyecekleri kesme, ayakkabı bağlama, yapboz yapma, mesajlaşma ve klavye kullanma, makas kullanma ve çizgiyi taşırmadan boyamada zorluklar yaşama

Görsel Motor güçlükler olarak:

- yazmadan önce harfin şeksel yapısını zihinde görselleştirmede zorluk yaşama

Diskalkuli, temel aritmetik bilgileri öğrenmede, sayısal büyüklüğü işlemlerde ve doğru ve akıcı hesaplamalar yapmada güçlüklerle karakterize edilen belirli bir G'dir. Bu güçlükler, bireyin kronolojik yaşı için beklenenden ölçülebilir bir şekilde düşük olmalıdır ve yetersiz eğitsel veya günlük faaliyetlerden veya zihinsel bozukluklardan kaynaklanmamalıdır. Araştırmalar diskalkulinin yaygınlığının %5 civarında olduğunu göstermektedir. Diskalkuli genellikle disleksi veya Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) gibi diğer gelişimsel bozukluklarla birlikte ortaya çıkmaktadır. Fakat disleksi olan tüm öğrencilerin matematikle ilgili sorunları olduğu veya diskalkuli olan tüm öğrencilerin okuma ve yazma ile ilgili sorunları olduğu varsayılmamalıdır.

Bazı öğrenciler matematiğin arkasındaki mantığı anlarlar ancak bilgilerini problem çözmeye nasıl ve ne zaman uygulayacaklarından emin olmazlar. Bu özellikler öğrencilerde düşük benlik saygısı ve kaygıya neden olabilir. Diskalkuli ömür boyu süren bir durum olabilir, ancak ebeveynler ve öğretmenler bu özellikleri dikkate alırsa çocuklar mutlu ve başarılı bir okul hayatı yaşayabilir.

Okul Öncesi veya Anaokulu Döneminde Uyarı İşaretleri

- saymayı öğrenmede güçlük yaşama
- sayı sembollerini tanımadada güçlük yaşama
- bir sayı ile gerçek hayatta bir durum arasında bağlantı kurmakta zorluk yaşama
- sayıları hatırlamada güçlük yaşama
- örüntüleri fark etmede ve öğeleri boyut, şekil veya renge göre sıralamada güçlük yaşama

İlkokul veya Ortaokul Döneminde Uyarı İşaretleri

- sayıları ve sembollerini tanıma ve bunları doğru kullanmada güçlük yaşama
- temel matematik bilgilerini öğrenme ve hatırlamada güçlük yaşama
- karmaşık stratejiler kullanarak saymada güçlük yaşama (sayma için parmaklarını kullanırlar)
- rakamları net bir şekilde yazmada veya doğru basamağa yerleştirmede güçlük yaşama
- bir matematik problemini çözmek için plan yapmada güçlük yaşama
- matematikle ilgili kelimeleri anlamada güçlük yaşama

Diskalkuli ile ilgili temel belirtiler şunlardır:

- saymayı öğrenmede güçlük yaşama
- sayıları tanıma ve ezberlemede güçlük yaşama
- sayının gerçek miktarı ile bağlantısını kurmada güçlük yaşama
- işleri mantıklı bir şekilde organize etmede güçlük yaşama
- toplama, çıkarma, çarpma ve/veya bölme işlemlerini yapmada güçlük yaşama
- problem çözme becerilerinde güçlük yaşama
- matematik işlemleri yapmada güçlük yaşama
- matematikle ilgili terimleri (matematik dilini) öğrenmede ve kullanmada güçlük yaşama
- nesneleri ölçmede veya stratejik oyunlar oynamada güçlük yaşama
- bütçeyi veya hesabı yönetmede güçlük yaşama
- matematik kavramlarını öğrenmede güçlük yaşama
- zaman kavramını öğrenmede güçlük yaşama
- yön duygusunu (sol/sağ) öğrenmede güçlük yaşama
- zihinden hesaplamalarda ve/veya tahmin etmede güçlük yaşama

Öğretmenler sınıflarındaki öğrencilerde diskalkuli ile ilgili uyarı işaretlerini gözlemledikleri zaman okul rehber öğretmeni ve zümre öğretmenleri ile görüşüp gözlemlenen bu işaretlere yönelik neler yapılabileceğini ve bu öğrencilerin nasıl desteklenebileceğini planlar ve uygular. Öğretmen bu planlama

ve uygulamalara rağmen olumlu yönde olması gereken seviyede bir değişim gözlemlenmez ise okul rehber öğretmeni ile işbirliği içinde öğrenci velisi ile görüşmelidir. Veli onayının alınması ile birlikte özel eğitim değerlendirmesi için süreç başlatılabilir.

EK-2.4: Özel öğrenme güçlüğüne neden olan faktörler ve yaygınlık düzeyi bilgi notu

Özel öğrenme güçlüğünün (ÖÖG) nedenleri kesin olarak bilinmemektedir. Fakat alanyazın birçok muhtemel nedenden bahsetmektedir. Aslında muhtemel nedenleri araştırmamanın çocuk, anne baba ve/veya öğretmen için çok bir faydası yoktur. ÖÖG'nin çok farklı nedenleri olabileceğinden net bir şekilde bir çocukta neden ÖÖG olduğunu belirlemek neredeyse imkânsızdır. Dolayısıyla tüm paydaşların ÖÖG'nin nedenlerini araştırmak yerine bir adım ileriye gidip çocuk için doğru desteği bulmak için yollar aramaya çalışması daha faydalı olacaktır. Fakat bilim insanları ÖÖG'yi önlemeye yönelik araştırmalar kapsamında ÖÖG'nin nedenlerini belirlemeyle ilgili çalışmalarını sürdürmektedir.

ÖÖG'nin nedenlerini belirleme üzerine yapılan araştırmaların sonucu olarak birçok uzman ÖÖG'nin beyin yapısındaki ya da işleyişindeki bir tür farklılıktan kaynaklandığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra ÖÖG tanımlarında özel öğrenme güçlüğünün çevresel etmenlerden daha çok nörolojik sebeplerden ortaya çıktığı yaygın bir şekilde kabul görmektedir. Fakat ÖÖG sadece bir nörolojik problemin sonucu değildir. Aslında özel öğrenme güçlüğünün nedenleri çeşitli ve karmaşıktır. Araştırmalar ÖÖG'nin beynin sadece bir bölgesinden kaynaklanmadığını, beynin farklı bölgelerinden bilgiyi bir araya getirmedeki zorluklardan oluştuğunu ortaya koymuştur.

Ayrıca ÖÖG'nin kalıtsal olabileceğine dair araştırmalar da vardır. Fakat ÖÖG olan her anne baba mutlaka ÖÖG olan bir çocuğa sahip olmaz. Bu kalıtsal durum sadece bu ebeveynlerin çocuklarında ÖÖG görülme riski olabileceğini ifade etmektedir. ÖÖG'nin ailesel kalıtımını inceleyen araştırmalar aile geçmişinde okuma problemi olan durumlarda çocukta da okuma problemi görülme ihtimalinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Örnek vaka: Bir gün bir aile ilkokul 4. sınıfa giden kızlarında gözlemledikleri okuma güçlüklerinden dolayı değerlendirme amaçlı randevu alıp üniversitedeki odama geldiler. Kızlarını değerlendirdikten sonra ciddi okuma güçlüğü gözlemlediğimi ve kızlarının öğrenme güçlüğü yaşadığını belirtip okul rehberlik servisine başvurmalarını tavsiye ettim. Kızın doktor olan babası değerlendirmem sonunda "Ben de 3. sınıftan sonuna doğru okuma-yazmayı sökmüşüm. Sanırsam kızım bana çekmiş." dedi. Kızın annesi ise "Diğer kızım liselere geçiş sınavında derece yaptı. Bu kızım nasıl okumada güçlük yaşıyor, anlamıyorum." dedi. Bu vakada da görüldüğü üzere yaşanan öğrenme güçlükleri kalıtsal olabiliyor fakat bu durum ailenin tüm çocuklarında gözlemlenemeyebilmektedir.

Bazen çocukta görülen ÖÖG'nin sebepleri kalıtımla değil farklı nedenlerle açıklanabilmektedir. Aile ortamı ÖÖG'nin oluşmasında bir unsur olabilmektedir. Ebeveynler kendini ifade etme bozukluğundan dolayı çocuklarıyla daha az konuşabilmekte ve dolayısıyla çocuğun dil gelişimi olumsuz etkilenebilmektedir. Bu durumda çocuk iyi bir dil gelişiminde gerekli olan rol modeline sahip olmadığı için çocukta ÖÖG varmış gibi görülmektedir.

Anne karnında bebeğin beyin gelişimindeki anormallikler ÖÖG'nin oluşmasına neden olabilmektedir. Beyin gelişimindeki bozulma gebeliğin geç dönemlerinde oluşursa hücre oluşumunda, yerleşmesinde veya bağlantılarda sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bilim insanları bu sorunların ilerleyen yaşlarda ÖÖG olarak ortaya çıkabileceğini ifade etmektedir. ÖÖG'yi açıklamaya yönelik bir başka teori, nörolojik sistemde daimi bir işlev bozukluğu yerine olgunlaşma gecikmesi olabileceğini belirtmektedir. Bazı çocuklar kendi yaş grubundaki akranlarına kıyasla daha yavaş bir hızda gelişip olgunlaşabilmektedir. Bu nedenle okulla ilgili kendilerinden beklenen çalışmaları yerine getiremeyebilmektedirler. Bu şekildeki ÖÖG, olgunlaşma gecikmesi olarak ifade edilmekte ve çeşitli şekillerde kendini göstermektedir. Dil becerilerinde (özellikle okumayla ilgili olanlarda) yavaş olgunlaşma, motor beceri gelişiminde gecikme, zihinsel gelişim ölçümlerinde dengesiz performans örüntüleri, görsel-motor problemler, kendini

kontrolde yetersizlik, sağ ve solu karıştırma, sosyal olarak olgunlaşmama gibi özellikler olgunlaşma gecikmesine örnek olarak verilebilmektedir.

Biyokimyasal maddelerin eksikliği ya da fazlalığı beyinde anormal elektriksel tepkilere neden olabilmektedir. Örneğin endokrin problemleri öğrenme problemlerine neden olabilmektedir. Bu kimyasallarla hiperaktivite ve öğrenme problemleri arasında bir tür bağlantı olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca beslenme yetersizliği çocukta duyarlar arası becerilere zarar verdiği ve gelişimsel geriliğe neden olduğu için öğrenme ile ilgili becerileri de olumsuz etkilemektedir. Ayrıca belirli gıdalara, gıda katkı maddelerine ve gıda boyalarına karşı alerji ve çevresel alerjiler bazı ÖÖG'lere neden olabilmektedir. Ayrıca ÖÖG'nin muhtemel nedenleri arasında gebelik süresince gelişen komplikasyonlar ve bebeğin anormal doğum pozisyonu, oksijen yetersizliği veya kanda bulunan biyokimyasallar gibi nörolojik sisteme zarar veren doğum anında oluşabilecek durumlar sayılmaktadır. Bunun yanı sıra düşük doğum ağırlığı ilerleyen yıllarda öğrenme problemleri gösterme riskini artırmaktadır. Annenin doğum öncesinde kullandığı zararlı maddeler bebeğin gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmekte ve çocukta ÖÖG'nin yanı sıra birçok probleme sebep olabilmektedir. Araştırmalar annenin gebelik süresince sigara, alkol veya uyuşturucu madde gibi zararlı madde kullanımının bebek üzerinde zararlı etkileri bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca gebelik döneminde kullanılan bazı ilaçların ve/veya tarım ilaçlarına maruz kalmanın bebeğin gelişimine olumsuz etkisi olabilmekte ve ÖÖG'nin oluşmasına neden olabilmektedir. Çevrede bulunan zehirli maddeler çocuğun beyin gelişimini veya beyindeki işleme süreçlerini olumsuz etkileyerek çeşitli öğrenme problemlerine neden olabilmektedir. Özellikle zehirli metallere civa, kurşun ve kadmiyum gibi maddeler çocukların gelişimini ve öğrenmelerini ciddi oranda olumsuz etkileyebilmektedir.

ÖÖG'nin muhtemel nedenlerinin yanı sıra yaygın görülen bir durum olarak disleksiye neden olan unsurlar da alanyazında yer almaktadır:

Disleksinin son derece kalıtsal olduğu vurgulanmakta ve disleksi olan öğrencilerde beyin çalışma şeklinde bir fark olduğu ifade edilmektedir. Bazı araştırmalar prematüre çocuklarda disleksi olma olasılığının altını çizmektedir. Disleksi olan öğrencilerde ses bilgisel farkındalığın gelişiminde sorunlar gözlemlenmektedir. Son araştırmalar, disleksinin kökenini, beyinde sol parietal lobda yer alan genetik temelli ve kalıtsal bileşenli, nörolojik hücre göçündeki bir soruna bağlamaktadır. Disleksi tıbbi bakım gerektiren bir hastalık değildir. Disleksi olan öğrencilerin kendilerine has özellikleri vardır ve sağlanacak eğitsel müdahale güçlük düzeyine, yaşa, ulaşılmak istenen hedeflere vb. bağlıdır. Bazı öğrenciler iyileştirici müdahalelere gereksinim duyarken bazıları telafi edici araçlara veya telafi edici önlemlere gereksinim duyabilmekte ve bazıları ise hem iyileştirici hem telafi edici yaklaşıma gereksinim duyabilmektedir. İyileştirici müdahaleler kapsamında güçlük yaşanan alanda öğrencilere becerileri edindirmek üzere çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Örneğin, okuma kapsamında ses-sembol eşleme becerisinde güçlük yaşayan disleksi olan bir öğrenciyeye ses-sembol eşleme becerisini edindirmek amacıyla öğretim gerçekleştirilir. Akıcı okumada güçlük yaşayan öğrencilerin akıcı okuma becerilerini desteklemek için tekrarlı okuma ve süre tutarak okuma gibi bireysel müdahaleler sağlanarak akıcı okuma becerileri iyileştirilmeye çalışılır. Matematik güçlüğü yaşayan öğrencilerin sayı algılarını iyileştirmek için onluk çerçeve, numicon ve cuisenaire çubukları gibi araçlarla çalışmalar gerçekleştirilebilir. Yazma güçlüğü yaşayan öğrencilerin yazma becerilerini iyileştirmek için ise kalem tutuşunu destekleyici etkinlikler, kalem tutma aparatları ve özel yazı kâğıtları kullanılabilir. Telafi edici yaklaşım kapsamında öğrencilerin güçlük yaşadıkları alanda sergilemeleri gereken beceriye alternatif bir yol veya araç kullanmaları öğretilmektedir. Örneğin, akıcı okuma problemi yaşayan bir öğrencinin elektronik bir kalem kullanarak metnin seslendirilmiş halini dinlemesidir. Bunun yanı sıra sesli kitaplar kullanarak öğrenciler okumakta güçlük yaşayacakları metinleri dinleme ve anlama şansı yakalayabilir. Matematik güçlüğü yaşayan öğrencilerin sesli hesap makinesi kullanması veya çarpım tablosunu her zaman yanında bulundurması gibi uygulamalarla yaşadıkları matematik güçlükleri telafi edilebilir. Yazma güçlüğü olan öğrenciler için

kalemle yazmak yerine klavyeyle veya tablette yazmak gibi telafi edici yaklaşımlarla çalışmalar gerçekleştirilebilir. Telafi edici yaklaşım sayesinde öğrencilerin erişemedikleri içeriklere/bilgilere erişimlerinin kazandırılması hedeflenmektedir. İyileştirici yaklaşım daha çok ilkokul ve ortaokul gibi eğitim kariyerinin başlarında daha çok tercih edilirken telafi edici yaklaşım ortaokulun son yılları, lise ve yükseköğretim seviyelerinde tercih edilmektedir.

EK-2.5: Özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerle ilgili tanılama, değerlendirme ve yönlendirme süreçleri bilgi notu

Öncelikle özel öğrenme güçlüğü (ÖÖG) riski olan öğrencilere yönelik yapılacak yardımların planlanması ve uygulanması ÖÖG'nin tanılanma sürecinde ilk adımı oluşturmaktadır. Ancak resmi tanı vermeden önce ÖÖG riski taşıyan öğrencilerin bazı ön değerlendirmelerden geçirilmesi gerekmektedir. Yani ÖÖG'nin belirlenmesine yönelik bazı ön delillerin toplanması gerekmektedir. Bu ön bilgilerin toplanması hem uzmanlar tarafından daha sağlıklı bir değerlendirme sürecini sağlayacak, hem de öğrencilerin gereksiz yere tanı almalarını önleyecektir.

ÖÖG'ye yönelik bazı genel belirtiler belirgindir fakat ÖÖG bir çocuktan diğerine büyük farklılık göstermektedir. Bir çocuk okuma becerilerinde problem yaşayarak erken belirtileri gösterirken, bir başka çocuk matematik alanında güçlükler yaşayabilmektedir. Ayrıca matematikte başarılı bir çocuk ise okuduğunu anlamada güçlük yaşayabilmektedir. Belirtilen bu problemler çeşitlilik göstermesine rağmen hepsi tek bir çatı altında ÖÖG altında toplanmaktadır. ÖÖG olan öğrencilerde gözlenmesi gereken ön belirtiler şu şekildedir:

Okulöncesi dönemde özel öğrenme güçlüğünün erken belirtileri:

- Sözcükleri telaffuz etmede güçlük
- Doğru sözcükleri bulmada güçlük
- Alfabeyi, rakamları, renkleri, şekilleri, haftanın günlerini öğrenmede güçlük
- Yönergeleri takip etmede güçlük
- Kalem ve silgi gibi araçları tutmada güçlük
- Ayakkabısının bağcıklarını bağlamada, giysisinin düğmelerini iliklemede güçlük

5-9 Yaş arası dönemde özel öğrenme güçlüğünün erken belirtileri:

- Harfler ve sesler arasında bağlantı kurmada güçlük
- Sesleri kullanarak sözcük üretmede güçlük
- Okurken basit kelimeleri karıştırma
- Sürekli okuma hataları yapma
- Basit matematik kavramlarını anlamada güçlük
- Zamanı söyleme ile ilgili becerilerde güçlük
- Yeni becerileri öğrenmede güçlük

10-13 Yaş arası dönemde özel öğrenme güçlüğünün erken belirtileri:

- Okuduğunu anlamada veya matematik becerilerini anlamada güçlük
- Açık uçlu sorulara cevap vermede güçlük
- Okumayı veya yazmayı sevmeme veya yüksek sesle okumadan kaçınma
- Günlük yaşamında düzensizlik (ödevlerinin düzensiz olması, odasının dağınık olması gibi)
- Kötü el yazısı

ÖÖG ile ilişkilendirilen erken belirtiler hayatımızın çeşitli dönemlerinde hepimiz tarafından gösterilmektedir. Bazı durumlarda, yetişkin hayatına geçtikten sonra bile bu belirtiler gözlemlenebilmektedir. Bu noktada önemli olan, bu belirtilerin düzenli olarak uzun bir süre boyunca kendini göstermesi ve kişinin okul başarısını olumsuz yönde etkilemesidir. Vurgulanan erken belirti

örnekleri sadece olası bir öğrenme güçlüğü'nün işaretleri olduğu kabul edilmeli ve öğrenci daha doğru bir değerlendirme yapılabilmesi için uzmanlara yönlendirilmelidir. Uzmanlara yönlendirilen öğrenciler çeşitli standart testler aracılığıyla okuma, yazma ve matematik gibi alanlar başta olmak üzere pek çok alanda değerlendirilmektedir. Bu testlerden aldıkları puana göre öğrencilerin tanılanma süreçleri tamamlanmaktadır.

Okulda bir öğrenci akademik başarısızlık yaşamaya başlayınca öğretmenler öncelikle bu başarısızlıkları gidermeye yönelik girişimlerde bulunmalıdır. Öğrenciyle görüşme yapma, ek yardım sağlama, ödevleri basitleştirme, aile ile görüşme yapma ve akran desteği sağlama gibi sınıf içi müdahaleler öğretmenlerin yapacağı girişimlerden bazılarıdır. Eğer bu müdahaleler faydalı olmaz ise öğrencinin durumu daha detaylı şekilde değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme sonucunda da eğer öğrencinin özel eğitime gereksinimi olduğu ortaya çıkarsa uygun tanı verilmelidir. Tanılama sürecine göndermeden önce uygulanabilecek müdahale stratejileri Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Tanılama öncesi müdahale stratejileri için örnekler

Öğretmenlerle ekip toplantısı	Öğrenci ile daha önce çalışmış ve şu an çalışan öğretmenler ile öğrencinin durumu hakkında görüşme yapılabilir.
Aile görüşmeleri	Öğrencinin akademik problem yaşamasına sebep olabilecek boşanma, ölüm vb. önemli bilgileri almak ve öğrencinin evdeki durumunu öğrenme için gerçekleştirilebilir.
Tıbbi muayene	Öğrencinin öğrenme problemlerine tıbbi bir durumun sebep olup olmadığını belirlemek için kapsamlı bir tıbbi muayene gerçekleştirilmesi talep edilebilir. Ayrıca öğrencinin işitme ve görme alanlarında fizyolojik olarak sağlıklı olup olmadığını belirlemek için işitme ve görme testlerine yönlendirilebilir.
Sınıf yönetimi teknikleri	Öğretmenlerin sınıf yönetimi tekniğini gözden geçirmesi ve oturma düzenini değiştirme, iyi rol model olabilecek öğrencilerle birlikte oturma, akran desteği ile birebir çalışma basit ve anlaşılır yönergeler verme fazladan çalışma zamanı verme gibi küçük değişiklikler yapması öğrenci üzerinde olumlu etkiler yaratabilir.
Destek sınıfları (öneri)	Okulda yetersizliği olan öğrencilerin eğitim aldığı destek eğitim odasının haricinde, akademik problem yaşayan öğrencilerin boş saatlerinde veya okul sonrasında kullanabileceği sınıflar oluşturulabilir. (Destek sınıfları/odası uygulaması özel eğitim tanısı olmayan öğrenciler için hâlihazırda var olmamakla birlikte okullarımızda uygulanması bir öneri olarak sunulmuştur.)

ÖÖG şüphesi olan öğrencilerin değerlendirme süreçleri ile tanılanma süreçleri birlikte yürütülmektedir. İki aşamada yürütülen bu sürecin ilk aşaması tıbbi tanılama ikinci aşaması eğitsel tanılamadır. Tıbbi tanılama ülkemizde devlet hastanelerinde veya eğitim araştırma hastanelerinde yapılmaktadır. Bu hastanelerde ayda genellikle iki kere toplanan bir kurul, Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu (ÇÖZGER) vermeye yetkilidir. Bu kurulda yer alan uzmanlar yaptıkları değerlendirmeler sonucu başvuran öğrencinin özel gereksinime ihtiyacının olup olmadığını, eğer ihtiyacı varsa hangi düzeyde olduğunu belirlemektedir. ÇÖZGER'de özel gereksinimi olduğu belirtilen bireyler eğitsel değerlendirme için Rehberlik Araştırma Merkezlerine (RAM) başvurabilmektedir. Verilen bu raporun belirli bir geçerlilik süresi de bulunmaktadır ve bu süre raporun üzerinde belirtilmektedir. Bu sürenin dolması halinde kişinin tekrar randevu alarak kurula muayene olması ve raporunu yenilemesi gerekmektedir. Bu raporun yenilenmesi ile RAM'lardan verilen eğitsel değerlendirme raporunun da yenilenmesi gerekmektedir. Eğer öğrenci özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden destek eğitim almayacaksa eğitsel değerlendirme sürecinin sadece eğitim kademeleri arasında geçişlerde (ilkokuldan ortaokulu veya ortaokuldan liseye geçiş gibi) yenilenmesi yeterli olmaktadır.

Öğrencinin özel eğitim hizmetlerinden yararlanması için sadece tıbbi tanılama yeterli değildir. Tıbbi tanılamadan sonra öğrenci eğitsel olarak da değerlendirilmelidir. Eğitsel değerlendirme ve tanılama her il merkezinde ve bazı ilçelerde bulunan RAM'larda yapılmaktadır. Bu tanılama için RAM'lardan bireysel değerlendirme randevusu almak gerekmektedir. Başvuran öğrenciye uygun hizmeti vermek için RAM'larda özel eğitim değerlendirme kurulu oluşturulmuştur. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde bu kurulun kimlerden oluştuğu ve görevleri belirtilmiştir. Bu kurulun görevleri:

- özel eğitime ihtiyacı olan bireyin eğitsel değerlendirme ve tanınmasını yapmak,
- bireyin eğitsel değerlendirme ve tanınması sürecinde bireyin ailesini ve/veya okulu/kurumu, gerektiğinde tıbbî değerlendirme ile RAM'da yapılamaması durumunda psiko-sosyal değerlendirme için ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirmek,
- eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunu dikkate alarak birey için en az sınırlandırılmış eğitim ortamı ve özel eğitim hizmetine ilişkin öneride bulunmak,
- özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim planlarını hazırlamak,
- ihtiyacı olan bireyin alacağı destek eğitimin türüne ve süresine karar vermek,
- eğitsel değerlendirme ve tanınması yapılan bireyler için uygun eğitim ortamı, alacağı destek eğitim hizmeti ve eğitim planını içeren değerlendirme sonuçlarını Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporunu düzenleyerek Millî Eğitim Müdürlüklerinin onayına sunmak,
- bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılama sonuçları ile diğer bilgi ve belgelerinin yer aldığı özel eğitim değerlendirme dosyası oluşturmak,
- özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından verilen yerleştirme kararı doğrultusunda ilgili okul veya kurum ile iş birliği yaparak uygulamayı takip etmek,
- bireyin uygun yerleştirilmediği durumlarda eğitsel değerlendirme ve tanılamayı tekrarlamak,
- özel eğitim değerlendirme kurulu raporu doğrultusunda, yerleştirmenin yapıldığı okula/kuruma, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere, eğitim planının uygulanması ve destek eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde görev alanlara ve aileye rehberlik etmek,
- ailenin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine katılımını ve bilgilendirilmesini sağlamak,
- ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda aile eğitim programları düzenlemek,
- diğer kurum ve kuruluşlarda düzenlenen aile eğitim programları hakkında aileyi bilgilendirmek,
- çıraklık ve mesleki eğitime devam etmek isteyen bireyleri; ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda sağlık kurulu raporunu da dikkate alarak uygun alanlara yönlendirmek ve bu kurumlara devam eden bireylerin izlenmesini sağlamak,
- yükseköğrenime başvuracak özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin, meslek seçimi ile meslekler ve üniversiteler konusunda bilgilendirilmesini sağlamak olarak belirlenmiştir.

EK-3.1: Okunacak Kelimeler Listesi #1

SARI	MAVİ	TURUNCU
SİYAH	KIRMIZI	YEŞİL
MOR	SARI	KIRMIZI
TURUNCU	YEŞİL	SİYAH
MAVİ	KIRMIZI	MOR
YEŞİL	SİYAH	TURUNCU

	EK-3.1 Okuma süresi	EK-3.1 Okuma hata sayısı	EK-3.2 Okuma süresi	EK-3.2 Okuma hata sayısı	Fark - Süre	Fark - Hata
Katılımcı #1						
Katılımcı #2						

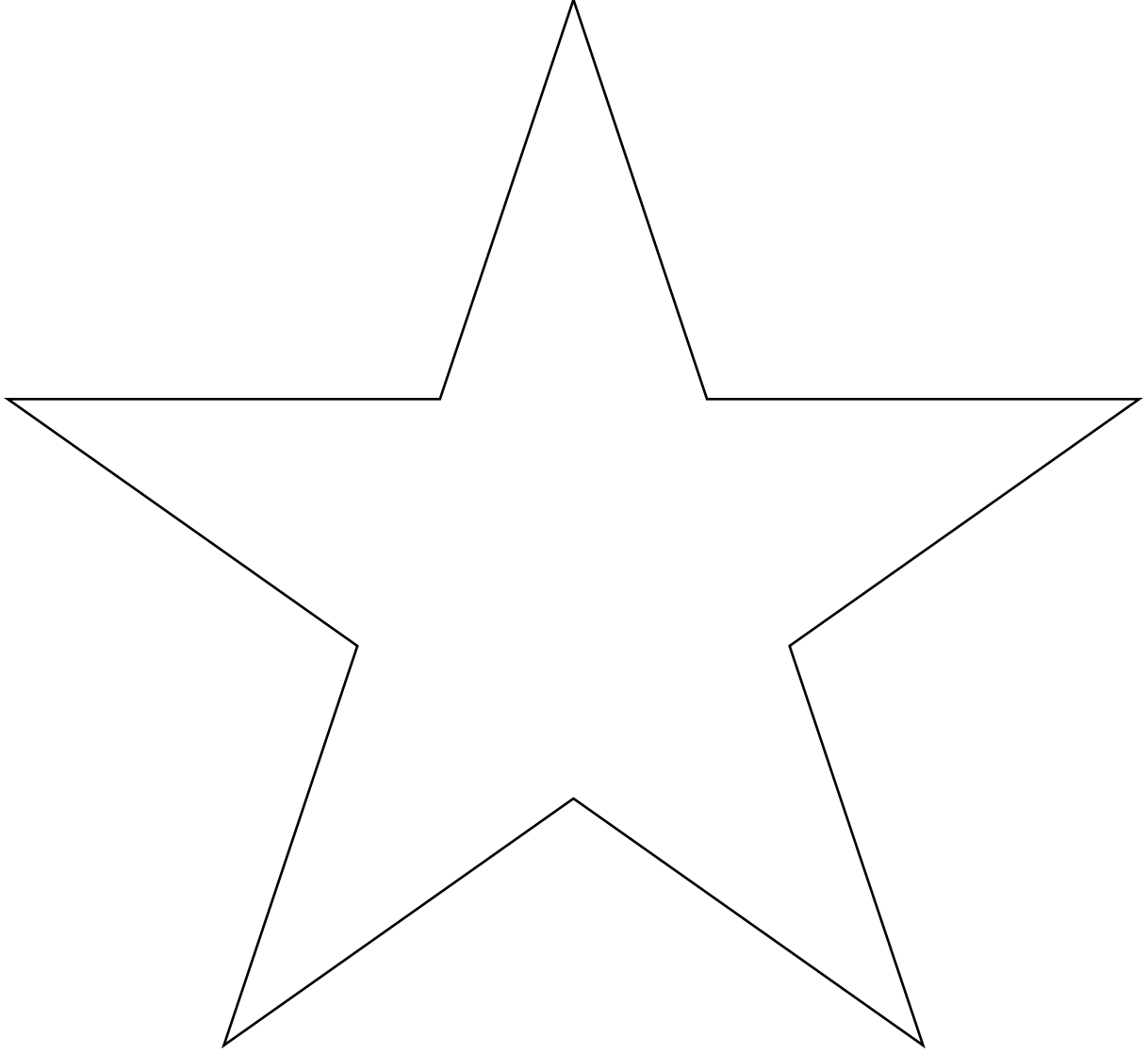
EK-3.2: Okunacak kelimeler listesi #2

SARI	MAVİ	TURUNCU
SİYAH	KIRMIZI	YEŞİL
MOR	SARI	KIRMIZI
TURUNCU	YEŞİL	SİYAH
MAVİ	KIRMIZI	MOR
YEŞİL	SİYAH	TURUNCU

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

EK-4: Yıldızımı iziyorum etkinlik kâğı

	1. Çizim	2. Çizim	Fark
Katılımcı #1			
Katılımcı #2			